

УДК 339.5

JEL F10, F16, O32

DOI: <https://doi.org/10.53920/ES-2024-1-9>

Георгій Олександрович КОВБАТЮК,

асистент кафедри теоретичної та прикладної економіки,

Державний університет інфраструктури та технологій

ORCID ID: [0000-0001-8140-4506](https://orcid.org/0000-0001-8140-4506)

ФОРМУВАННЯ ПОНЯТІЙНО-КАТЕГОРІАЛЬНОГО АПАРАТУ ІНФОРМАЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Здійснення зовнішньоторговельної діяльності в умовах, що пов'язані з цифровізацією економічних взаємовідносин між суб'єктами господарювання та швидкими темпами розвитку інновацій, вимагає відповідного забезпечення в системі управління підприємством. Враховуючи різноманітність поглядів на базові економічні категорії, які розкривають сутність даних процесів, виникає необхідність формування сучасного понятійно-категоріального апарату.

Визначено, що в іноземних джерелах для характеристики торговельних операцій використовують поняття «міжнародна торгівля» (international trade), незважаючи на рівень взаємовідносин. Поняття «зовнішньоторговельна діяльність» (foreign trade activity) не має широкого вжитку та за використання вважається синонімом міжнародної торгівлі. Дана категорія також не має достатнього наукового обґрунтування і у вітчизняних джерелах.

У статті надано авторське визначення категорії зовнішньоторговельна діяльність – це сукупність економічних операцій і відносин на мікрорівні, пов'язаних з міжнародним обміном товарів, послуг і фінансових активів підприємств між різними країнами, що містить в собі експортно-імпортні операції, транзит, транскордонні інвестиції, послуги логістики та митні процедури.

Оскільки усі види та форми міжнародної взаємодії та співпраці потребують обробки значних інформаційних масивів даних і формується під впливом стрімкого розвитку інформаційних технологій та інновацій, доцільно користуватися поняттям «інформаційно-інноваційне забезпечення зовнішньоторговельної діяльності», що являє собою комплекс заходів і технологій, спрямованих на використання

інформаційних та інноваційних ресурсів для оптимізації процесів зовнішньоторговельної діяльності, охоплює впровадження сучасних інформаційних систем, аналітичних інструментів, електронної комерції, цифрових платформ та інших технологій для підвищення ефективності торговельних операцій, поліпшення маркетингу та просування товарів і послуг на світових ринках, а також забезпечення конкурентоспроможності на міжнародній арені.

Ключові слова: міжнародна (зовнішня) торгівля, зовнішньоторговельна діяльність, зовнішньоекономічна діяльність, інформаційне забезпечення, інноваційне забезпечення, інновації, управління, підприємство.

George KOVBATIUK,

Assistant of Department of Theoretical and Applied Economics,
State University of Infrastructure and Technologies

FORMATION OF CONCEPTUAL AND CATEGORICAL APPARATUS INFORMATION AND INNOVATION SUPPORT OF FOREIGN TRADE ACTIVITY

The implementation of foreign trade activity in the conditions associated with the digitalization of economic relations between business entities and the rapid pace of innovation requires appropriate support in the enterprise management system. Given the diversity of views on the basic economic categories that reveal the essence of these processes, there is a need to form a modern conceptual and categorical apparatus.

It is determined that foreign sources use the concept of «international trade» to characterize trade operations, regardless of the level of relations. The concept of «foreign trade activity» is not widely used and is considered to be synonymous with international trade. This category also lacks sufficient scientific substantiation in domestic sources.

The article provides the author's own definition of the category of foreign trade activity – a set of economic transactions and relations at the micro level related to the international exchange of goods, services and financial assets of enterprises between different countries, including export-import operations, transit, cross-border investments, logistics services and customs procedures.

Since all types and forms of international interaction and cooperation require the processing of significant information data sets and are shaped by the rapid development of information technology and innovation, it is advisable to use the concept of information and innovation support of foreign trade activity, which is a set of measures and technologies aimed at using information and innovation resources to optimize the processes of foreign trade activity, covers the implementation of modern information systems, analytical tools, e-commerce, digital platforms and other technologies to increase the efficiency of trade operations, improve marketing and promotion of goods and services in global markets, and ensure competitiveness in the international arena.

Keywords: *international (foreign) trade, foreign trade activity, foreign economic activity, information support, innovation support, innovations, management, enterprise.*

Постановка проблеми. Здійснення зовнішньоторговельної діяльності в сучасних умовах, що пов'язані з цифровізацією економічних взаємовідносин між суб'єктами господарювання та швидкими темпами розвитку інновацій, вимагає відповідного забезпечення в системі управління підприємством. Враховуючи різноманітність поглядів на базові економічні категорії, які розкривають сутність даних процесів, виникає необхідність формування відповідного категоріального апарату.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Огляд публікацій з тематики дослідження свідчить про інтерес авторів до даної проблематики, який має різноспрямований характер. Найбільша частина дослідників, таких як І. Босак, Є. Палига, Л. Лігоненко, М. Селезова, С. Палагута, О. Матвієнко, А. Зосімова та інші, приділяють свою увагу категорії «інформаційне забезпечення», друга частина, а саме: Дж. МакКоннел, Б. Беллас, Р. Робінсон, Т. Берtrand, Т. Каталано, О. Ашурков та інші, розглядають категорію «міжнародна, або зовнішня торгівля». Визначення категорії «зовнішньоторговельна діяльність» знайшло відображення в працях таких дослідників як О. Міхеєва, О. Яцюк, Є. Білоусов, а категорія «інноваційне забезпечення» взагалі не відображена в наукових працях.

Водночас трансформаційні зміни, що відбуваються в економіці, вимагають формування та визначення комплексних еконо-

мічних категорій, до яких і належить інформаційно-інноваційне забезпечення зовнішньоторговельної діяльності.

Мета статті полягає у формуванні понятійно-категоріально-го апарату інформаційно-інноваційного забезпечення зовнішньоторговельної діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Активний розвиток інтеграційних та глобалізаційних процесів у світовій економіці знаходить своє відображення в темпах розвитку міжнародної торгівлі, яка є традиційною і найбільш поширеною формою зовнішньоекономічних відносин. Водночас, характеризуючи цей напрямок економічної діяльності, застосовуються різні терміни – зовнішньоекономічна діяльність, зовнішньоторговельна діяльність, міжнародна (зовнішня) торгівля. Тому, в першу чергу, треба визначити взаємозв'язок та співвідношення цих категорій.

Відповідно до Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність», зовнішньоекономічна діяльність – «це діяльність суб'єктів господарської діяльності України та іноземних суб'єктів господарської діяльності, а також діяльність державних замовників з оборонного замовлення у випадках, визначених законами України, побудована на взаємовідносинах між ними, що має місце як на території України, так і за її межами» [1].

У свою чергу, варто зазначити, що у нормативно-законодавчій базі відсутнє трактування зовнішньої торгівлі чи зовнішньоторговельної діяльності. Так, у ст. 263 Господарського Кодексу України окремо регламентується господарсько-торговельна діяльність, яка трактується як діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання у сфері товарного обігу, спрямована на реалізацію продукції виробничо-технічного призначення і виробів народного споживання, а також допоміжна діяльність, яка забезпечує їх реалізацію шляхом надання відповідних послуг [2]. У частині другій ст. 263 Господарського Кодексу України наголошується, що залежно від ринку (внутрішнього чи зовнішнього), в межах якого здійснюється товарний обіг, господарсько-торговельна діяльність виступає як внутрішня торгівля або зовнішня торгівля [2].

О.О. Ашурков вважає, що зовнішня торгівля є одним з видів господарсько-торговельної діяльності, відмінною рисою чого є її

здійснення у сфері товарного обігу, який відбувається на зовнішньому ринку. Він зазначає, що у міжнародному законодавстві, законодавстві ЄС та угоді в рамках Світової організації торгівлі (СОТ) немає поняття «зовнішньоекономічна діяльність», натомість використовують терміни «взаємні торгові відносини», «міжнародна торгівля». Генеральна угода по тарифах і торгівлі 1994 р. не містить визначення поняття «торгівля». У ЄС взагалі відсутній кодифікований акт у сфері державного регулювання зовнішньої торгівлі, тоді як у цілому ряді країн, зокрема, у державах – членах Митного союзу існування відповідного закону є загальноприйнятим явищем [3].

У наукових працях зарубіжних авторів поняття міжнародної торгівлі трактується двояко. Перший підхід, схожий з трактуванням вітчизняної наукової спільноти, передбачає розгляд міжнародної торгівлі як діяльності, що характерна глобальному рівню. Печко К. зазначає, що міжнародна торгівля є однією з рушійних сил регіональних угруповань, таких як САДК, і має вплив як на економічне зростання, так і на державні видатки. Відкритість до міжнародної торгівлі сприяє підвищенню ефективності ринків, тим самим відновлюючи соціальний добробут, який в іншому випадку втрачається через запровадження торговельних тарифів і квот [4].

Погляд Дж. Є. МакКоннелла полягає у розгляді міжнародної торгівлі крізь географічний аспект, і трактує її як фізичне переміщення та електронну передачу товарів і послуг через національні кордони. Торговельні потоки розглядаються через напрямок, структуру та обсяги торгівлі. Для аналізу географічних аспектів міжнародної торгівлі використовують такі основні просторові поняття: місце, розташування, розподіл, просторова взаємодія і масштаб, зміни, регіон, а також різноманітні потенційно стримуючі або обмежуючі фактори [5].

Група авторів: Алаїс М., Беласса Б., Бертранд Т. Дж., трактують міжнародну торгівлю як економічні операції, що здійснюються між країнами. Торгівля зазвичай здійснюється споживчими товарами та супроводжується наданням послуг різного роду. Міжнародним торговельним операціям сприяють міжнародні фінансові платежі, в яких важливу роль відіграють приватні банківські системи та центральні банки країн-торговців [6].

Тобто, як бачимо, трактування сутності міжнародної торгівлі, тією чи іншою мірою, характеризується взаємовідносинами на рівні країн з забезпеченням функціонування світового ринку, на якому товарообмін здійснюється відповідно до міжнародних стандартів та вимог.

Інший підхід до висвітлення сутності категорії міжнародної торгівлі більше відповідає вітчизняному трактуванню поняття «зовнішньоекономічна діяльність», яка здійснюється на макро-рівні та регулюється законодавчою базою країни, що її здійснює. Наприклад, під міжнародною торгівлею Чанд С. розуміє торгівлю між двома або більше країнами, у якій використовуються валюти різних країн і яка регулюється законами, правилами та нормами відповідних країн [7].

Каталано Т. Дж. характеризує міжнародну торгівлю як купівлю та продаж товарів і послуг компаніями в різних країнах. Міжнародна торгівля дозволяє країнам розширювати свої ринки та отримувати доступ до товарів і послуг, які інакше не були б доступні всередині країни. У результаті міжнародної торгівлі ринок стає більш конкурентним [8].

На думку авторів Ваїлд Дж., Хан Дж., Ваїлд К. міжнародна торгівля – це купівля, продаж або обмін товарами та послугами через національні кордони. Міжнародна торгівля надає багато переваг країнам як експортерам, так і імпортерам. Для країн-імпортерів вигода полягає в тому, що вони отримують товари або послуги, які не можуть виробляти самостійно. Аналогічно, для експортера однією з переваг є те, що завдяки торгівлі він може отримати або товари чи послуги, які йому потрібні, або гроші, за які він може придбати ці товари в іншій країні. Міжнародна торгівля також допомагає економіці країн, надаючи більше робочих місць для людей, які займаються переробкою різних товарів. Економіка країн впливає на світовий обсяг міжнародної торгівлі. Якщо економіка країни розвивається повільно, то й обсяг міжнародної торгівлі також, тоді як вищий рівень виробництва призводить до більшого обсягу торгівлі. Якщо валюта однієї країни є слабкою, порівняно з іншими країнами світу, то імпорт буде дорожчим, ніж вітчизняна продукція. Оскільки торгівля йде пліч-о-пліч зі світовим виробництвом, торгівля постійно зростає швидше, ніж виробництво [9].

Тасбасі А., Сакіра П.Є., Юксел А.Х. дотримуються думки, що міжнародна торгівля складається з економічних операцій, які здійснюються між країнами шляхом експорту та імпорту різноманітних товарів. Перший тип торгівлі відбувається тоді, коли певний асортимент товарів виходить за межі виробничих можливостей країни або коли поточного виробництва не вистачає. Другий тип торгівлі, який є більш складним, ніж перший, відбувається навіть тоді, коли країна має можливості виробляти товари чи надавати послуги, але все одно їх імпортує [10].

Як бачимо, дані трактування більш зорієнтовані на обміні товарами чи послугами між країнами та обумовлюються експортними та імпортними операціями, тому їх більш доцільніше віднести до дефініції зовнішньоекономічної діяльності.

Загалом, в іноземних джерелах використовують поняття «міжнародна торгівля» (international trade) для характеристики торговельних операцій, незважаючи на рівень взаємовідносин. Поняття «зовнішньоторговельна діяльність» (foreign trade activity) не має широкого вжитку та за використання вважається синонімом міжнародної торгівлі.

Відсутність чіткого розмежування сутності цих категорій у працях зарубіжної наукової спільноти створює плутанину даних понять. Тому автором пропонується розмежовувати поняття міжнародної торгівлі, зовнішньоекономічної діяльності та зовнішньоторговельної діяльності, оскільки дані процеси відбуваються на різних рівнях управління та взаємодії.

Міжнародна торгівля, як одна з форм міжнародних економічних відносин, базується на об'єднанні секторів зовнішньої торгівлі різних національних економік, регулюється міжнародними інституціями та забезпечує функціонування світового ринку.

Зовнішньоекономічна діяльність може здійснюватися через валютно-фінансові відносини, обмін капіталами, обмін робочою силою, обмін товарами та послугами, науково-технічне та інше співробітництво, захист прав інтелектуальної власності тощо.

Обмін товарами, як один із видів зовнішньоекономічної діяльності, може здійснюватися як на макрорівні, тим самим формуючи зовнішню торгівлю, так і на мікрорівні, що має прояв зовнішньоторговельної діяльності.

Трактування поняття «зовнішньоторговельна діяльність» відсутнє в зарубіжній літературі та не має достатнього наукового обґрунтування і у вітчизняних джерелах. Багатьма дослідниками категорія «зовнішньоторговельна діяльність» ототожнюється з поняттям «зовнішньоекономічна діяльність», що є помилковим, оскільки поняття зовнішньоекономічної діяльності є ширшим за поняття зовнішньоторговельної діяльності. По суті, зовнішньоторговельна діяльність – це складова зовнішньоекономічної діяльності.

На сьогодні існує незначний авторський доробок щодо трактування категоріального апарату зовнішньоторговельної діяльності, розглянемо деякі з них.

Згідно з поглядом О.Г. Міхеєвої, під зовнішньоторговельною діяльністю, варто розуміти будь-які операції, що передбачають передачу права власності на товари та/або послуги та перетин ними митного кордону держави [11].

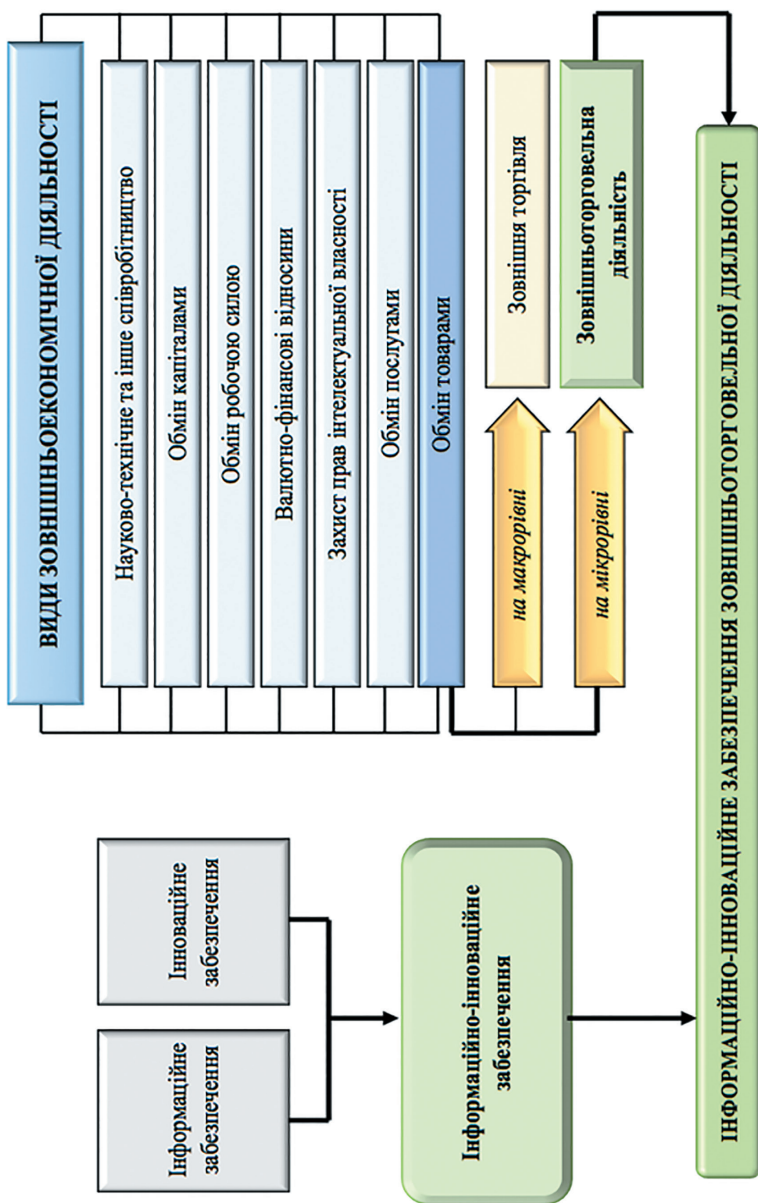
Яцюк О.В. вважає, що зовнішньоторговельна діяльність є складовою економічної діяльності підприємства, і визначається експортно-імпорнтними операціями з обміну товарами, послугами, капіталом тощо із партнерами з інших країн [12].

На думку О.О. Ашуркова до зовнішньоторговельної діяльності слід відносити господарську діяльність, що здійснюється у сфері товарного обігу, побудовану на взаємовідносинах між її учасниками, які самі та/або комерційні підприємства яких знаходяться в різних державах [3].

Узагальнення позицій вітчизняних представників економічних наук щодо поняття зовнішньоторговельної діяльності Є.М. Білоусовим сформульовано як комплекс системоутворюючих факторів, покладених в основу єдиного технологічного процесу виробництва і реалізації експортної продукції згідно з обраною суб'єктом господарювання зовнішньоекономічною стратегією, а також формами і методами роботи на зарубіжних ринках [13].

Отже, різнобічне бачення та багатоваріантність трактувань сутності понять «міжнародна торгівля», «зовнішньоекономічна діяльність» та «зовнішньоторговельна діяльність» підтверджує актуальність дослідження даних категорій та необхідність встановлення чітких меж між ними. Авторське бачення відповідного співвідношення та розмежування цих категорій відповідно до видів економічної діяльності та рівнів управління наведено на рис. 1.

Рис. 1. Формування понятійно-категоріального апарату інформаційно-інноваційного забезпечення зовнішньоторговельної діяльності

Джерело: складено автором

Відповідно, зовнішньоторговельна діяльність – це сукупність економічних операцій і відносин на мікрорівні, пов'язаних з міжнародним обміном товарів, послуг і фінансових активів підприємств між різними країнами, що містить в собі експортно-імпортні операції, транзит, транскордонні інвестиції, послуги логістики та митні процедури.

Треба зазначити, що на сьогодні усі види та форми міжнародної взаємодії та співпраці потребують обробки значних інформаційних масивів даних та формуються під впливом стрімкого розвитку інформаційних технологій. Технологічний прогрес підприємств, що займаються зовнішньою торгівлею, підлягає глибокій трансформації у сфері інформаційного забезпечення зовнішньоторговельної діяльності. Впровадження новітніх інформаційних технологій, як форми інноваційного забезпечення, стало невід'ємним інструментом управління та ведення сучасної зовнішньоторговельної діяльності. Тому на сьогодні найбільш доцільним є розгляд саме інформаційно-інноваційного забезпечення зовнішньоторговельних операцій, яке базується на сукупності аналітичних даних та забезпеченні їх автоматизованої обробки за допомогою інноваційних продуктів чи технологій. Дослідження багатогранної ролі інформаційних технологій та інновацій в сферах оптимізації ефективності, зменшенні ризиків та створенні стратегічних переваг у системі міжнародної торгівлі стає практично першочерговим у сучасних умовах функціонування [14].

Обґрунтування сутності інформаційно-інноваційного забезпечення зовнішньоторговельної діяльності підприємств варто розпочати з трактування поняття «інформаційне забезпечення». Слід зазначити, що в наукових працях вітчизняних авторів, підходів до його визначення досить багато (табл. 1).

Якщо брати до уваги зарубіжні джерела, то «інформаційне забезпечення» досить рідко має дослівний переклад «information support», зазвичай цей термін застосовується у використанні як «tech support», що у перекладі – ІТ-підтримка. Шейлі Дж. зазначає, що у найпростішій формі ІТ-підтримка – це надання допомоги працівникам та організації в цілому у вирішенні питань, пов'язаних з технологіями. Її мета – надати користувачам відповіді на проблеми, з якими вони можуть зіткнутися. У бізнес-середовищі ІТ-підтримка може також охоплювати налаштування, встановлення та конфігурацію обладнання тощо. ІТ-підтримка бізнесу – це більше, ніж усунення проблем технічного характеру. Послуги

IT-підтримки включають оптимізацію продуктивності мережі та захист від кібератак. Завдяки IT-підтримці та послугам організація може реалізувати весь потенціал своєї мережі та слідувати найкращим практикам захисту своїх цифрових активів [24].

Таблиця 1. Визначення поняття «інформаційне забезпечення» у працях вчених

Автор	Визначення поняття
І.П. Босак, Є.М. Палига	Це наявність інформації, необхідної для управління економічними процесами, яка міститься у базах даних інформаційних систем. Під інформаційними системами розуміють системи зберігання, обробки, перетворення, передачі й оновлення інформації з використанням комп'ютерної та іншої техніки [15].
Л.О. Лігоненко, М.В. Селезова	Сукупність структурованих баз даних у вигляді документів, нормативної бази, реалізованих рішень, вербальної та невербальної, кількісної та якісної інформації, що виступають базисом для прийняття рішень [16].
М.П. Денисенко, Т.С. Голубева, І.В. Колос	Сукупність даних, організація їх введення, обробка, збереження та накопичення, пошуку, а також поширення в межах компетенції зацікавленим особам в зручному для них вигляді [17].
С.С. Палагута	Це динамічна система даних та відомостей і способи їх обробки, які дозволяють вивчити реальний стан керованого об'єкта, визначити вплив чинників, що його визначають, а також виявити можливості здійснення необхідних управлінських дій [18].
О.В. Матвієнко	Оперативне використання інформації як стратегічного ресурсу з метою забезпечення конкурентоспроможності організації [19].
Л.О. Терещенко, І.І. Матвієнко- Зубенко	Важливий елемент автоматизованих інформаційних систем обліку, призначених для відображення інформації, що характеризує стан керованого об'єкта і є основою для прийняття управлінських рішень [20].
Б.О. Кондратьєв, Н.Ю. Єршова	Це напрям управлінської діяльності, який полягає в розробці методів і форм роботи з інформацією, організації та контролю за інформацією з метою ефективного її зберігання, використання, а також обміну між системою і джерелами або користувачами інформації [21].
А.В. Зосімова	Містить в собі, окрім показників, вихідну інформаційну базу дослідження, методи, методику та принципи аналізу, а також інформація, яка потрібна для ведення та створення міжнародних зв'язків [22].
Л.С. Веретін	Динамічний процес, за допомогою якого інформація циркулює в системі управління та основою якого є інформаційні потоки, які складають цю систему [23].

Джерело: сформовано автором

На думку Данбі С. ІТ-підтримка забезпечує технічну підтримку та допомогу клієнтам і кінцевим користувачам. Вона надається спеціальною командою ІТ-фахівців і, як правило, доступна через службу підтримки. Компанії можуть наймати власних представників ІТ-підтримки, або ж віддавати цю підтримку на аутсорсинг іншій компанії [25].

Отже, аналіз літературних джерел вказує на розбіжності у поглядах вітчизняних та зарубіжних вчених. Представники української наукової спільноти, в більшості випадків, акцентують увагу на масивах збору, обробки, аналізу інформації відповідно до напрямку та масштабів діяльності підприємства, а зарубіжні представники – саме на технічній складовій обслуговування програмних продуктів, що забезпечують обробку даних. На думку автора, інформаційне забезпечення включає обидві складові – і масиви даних, і ІТ-забезпечення процесу.

Розглядаючи у цьому контексті сферу зовнішньоторговельної діяльності безперечно роль інформації, інформаційних технологій та їх супровід (обслуговування) зростає і ускладнюється у зв'язку з швидкими темпами розвитку інноваційних продуктів. Інформаційне забезпечення зовнішньоторговельної діяльності підприємства передбачає збір, аналіз та обробку одночасно і зовнішньої інформації (стан зовнішнього середовища підприємства, нішеві зміни на ринках збуту, переорієнтація логістичних напрямів, зміна споживчого попиту, поведінка постачальників тощо), і внутрішньої інформації (планово-нормативні та обліково-звітні дані, статистична та оперативна інформація) [26]. Саме інформаційний простір відіграє основну роль у зміні політики виводу товарів на зовнішні ринки. Якщо раніше товари пристосовувалися до потреб споживачів, то на нинішньому етапі споживачів пристосовують до товарів за допомогою інформаційних потоків [27]. Роль інформації та інноваційних інформаційних технологій є визначальною, оскільки забезпечується інтенсифікація інформаційної взаємодії між суб'єктами зовнішньої торгівлі.

Як бачимо, інформаційне забезпечення зовнішньоторговельної діяльності пов'язане з інноваціями, тому доцільним є розгляд поняття «інноваційне забезпечення». Дослідженню даного поняття на даний час не приділяється достатньої уваги, оскільки в більшості випадків розглядаються питання інформаційного забезпечення інноваційної діяльності чи інноваційного розвитку підприємства. Проте сучасні потоки інформації потребують швид-

кої, чіткої, вчасної та якісної обробки, що неможливо здійснити без використання новітніх засобів обчислювальної техніки та інноваційних інформаційних технологій, тому виникає потреба у дослідженні інноваційного забезпечення діяльності підприємства.

Необхідність визначення категорії «інноваційне забезпечення» підтверджується Європейською комісією і наведено в додатку до повідомлення комісії Про внесення змін до Регламенту (ЄС) № 651/2014: «інноваційне забезпечення передбачає надання банків даних, хмарних сервісів та сервісів зберігання даних, бібліотек, маркетингових досліджень, лабораторій, послуг з маркування якості, тестування, експериментів та сертифікації або інших супутніх послуг, включаючи послуги, що надаються науково-дослідними організаціями та організаціями з розповсюдження знань, дослідницькими інфраструктурами, інфраструктурами тестування та експериментів або інноваційними кластерами, з метою розробки більш ефективних або технологічно досконалих продуктів, процесів або послуг, у тому числі впровадження інноваційних технологій та рішень (включаючи цифрові технології та рішення)» [28].

Інноваційне забезпечення, у широкому сенсі, – це термін, який охоплює різні завдання з підтримки інновацій. Окрім надання посередницьких послуг у сфері інновацій до початку проекту та фасилітації під час його реалізації, служби підтримки інновацій можуть також допомагати просувати інновації та формати фінансування інновацій, організовувати мозкові штурми та анімацію тематичних або міжсекторальних груп, координувати проекти та підтримувати широке розповсюдження результатів інноваційних проектів. Деякі служби підтримки інновацій використовують тематичні групи або мережі, які можуть зосереджуватися на конкретних проблемах певного сектору, що потребують вирішення. Інші запрошують обізнаних стейкхолдерів та зацікавлені сторони для стимулювання мозкового штурму на теми, які можуть мати інноваційний потенціал, що сприятиме взаємозбагаченню між різними світами [29].

Значення впровадження інновацій у діяльність підприємств посилюється умовами цифровізації світової спільноти. Розвиток інформаційних технологій усе більше спрямовано в область інтелектуальних, наукомістких проблем. Візуалізація даних, обробка зображень, створення віртуального простору дозволяє управлінням

поринути в образне середовище рішення складних завдань, наблизитися до поставлених цілей на якісно новому рівні, полегшити підготовку та прийняття правильних управлінських рішень [30].

Інформаційно-інноваційна складова є важливим елементом здійснення зовнішньоторговельної діяльності підприємства. Інноваційні інформаційні технології повинні забезпечувати фіксування, збір, накопичення, обробку, аналіз і надання доступу до даних щодо зовнішньоторговельної діяльності з урахуванням інтересів контрагентів; інформаційних систем з використанням хмарних технологій; розробки веб-ресурсів на базі систем управління лінійним вмістом; проектування електронних систем, забезпечення кібербезпеки суб'єкта господарювання [31].

Отже, проблематика інформаційно-інноваційного забезпечення для вітчизняних підприємств є достатньо гострою. Це спричинено, в першу чергу, відчуттям інформаційного дефіциту про зовнішні ринки. Відсутність ефективної системи інформаційно-інноваційного забезпечення передбачає функціонування підприємства в інформаційному вакуумі, що перешкоджає відпрацюванню та посиленню конкурентних позицій. Дуже часто підприємства недоотримують необхідного обсягу інформації з різних джерел про особливості ведення бізнесу, і, як наслідок, відсутність повної інформації перешкоджає прийняттю оптимальних управлінських рішень у зовнішньоторговельній діяльності.

Результати проведеного дослідження свідчать про необхідність визначення дефініції інформаційно-інноваційного забезпечення зовнішньоторговельної діяльності як комплексу заходів і технологій, спрямованих на використання інформаційних та інноваційних ресурсів для оптимізації процесів зовнішньоторговельної діяльності, що охоплює впровадження сучасних інформаційних систем, аналітичних інструментів, електронної комерції, цифрових платформ та інших технологій для підвищення ефективності торговельних операцій, поліпшення маркетингу та просування товарів і послуг на світових ринках, а також забезпечення конкурентоспроможності на міжнародній арені.

Висновки та пропозиції. Зовнішня торгівля, як активна складова світового економічного розвитку, переживає безпрецедентні зміни, каталізатором яких є інформаційні технології та інновації, тому визначення їх ролі в управлінні зовнішньоторговельною діяльністю підприємств є важливим завданням. Виникає

необхідність формування сучасного відповідного понятійно-категоріального апарату, що відображає ці процеси.

Результатом проведеного дослідження є формування та трактування нової економічної категорії «інформаційно-інноваційне забезпечення зовнішньоторговельної діяльності», яка є теоретичним базисом, що відображає сучасні трансформаційні процеси даної сфери економічної діяльності.

Подальші дослідження будуть спрямовані на формування системи управління процесами інформаційно-інноваційного забезпечення зовнішньоторговельної діяльності підприємств.

© **Ковбатюк Г.О., 2024**

ЛІТЕРАТУРА

1. Про зовнішньоекономічну діяльність : Закон України від 16 квітня 1991 року // ВВР УРСР (ВВР). 1991. № 29. ст. 377. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12#Text>.

2. Господарський Кодекс України від 16.01.2003. №436-IV. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/t030436?an=2506>.

3. Правове регулювання зовнішньоторговельної діяльності в умовах реалізації інтеграційних прагнень України : монографія / за ред. О.О. Ашуркова; НАН України, Ін-т економіко-правових досліджень. Чернігів. Десна Поліграф. 2015. 392 с.

4. Petchko, Katerina (2018). Chapter 10 - Theory and Theoretical Frameworks. How to Write About Economics and Public Policy. Book. Academic Press. Pp. 181 – 206. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/B9780128130100000107>.

5. McConnell, J.E. (2001). International Trade: Geographic Aspects. International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences. Pp. 7848 – 7852. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/B0080430767025523>.

6. Allais, Maurice & Balassa, Bela & Bertrand, Trent J. (2023). International Trade. History & Theory. URL: <https://www.britannica.com/money/topic/international-trade>.

7. Chand, Smriti. (2012). The Meaning and Definition of Foreign Trade or International Trade – Explained. URL: <https://www.yourarticlelibrary.com/foreign-trade/the-meaning-and-definition-of-foreign-trade-or-international-trade-explained/5972>.

8. Catalano, Thomas J. (2023). International (Global) Trade: Definition, Benefits, Criticisms. URL: <https://www.investopedia.com/insights/what-is-international-trade/>.

9. Wild, J. J. & Han, J. C. & Wild, K. L. (2010). *International business: The challenges of globalization*. Upper Saddle River, NJ: Pearson Prentice Hall.

10. Asli Tasbasi & Pinar Yeşim Sarıca & Ahmet Hakan Yüksel. (2020). *Scale Matters: Cross-Scale Dynamics of Cross-Border Carbon Adjustments*. Cross-Border Cooperation (CBC) Strategies for Sustainable Development. URL: <https://www.igi-global.com/chapter/scale-matters/248893>.

11. Міхеєва О.Г. Роль міжнародного права у здійсненні митно-тарифного регулювання зовнішньоторговельної діяльності України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: 12.00.11. Інститут міжнародних відносин Київського національного ун-ту ім. Тараса Шевченка. К., 2003. 19 с.

12. Яцюк О.В. Зовнішньоторговельні операції підприємства: сутність та особливості бухгалтерського обліку. *Актуальні проблеми та перспективи розвитку України в галузі управління та адміністрування: ініціативи молоді: матеріали V Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. здоб. вищ. освіти і мол. учених, 20 жовтня 2023 р. Держ. біотехнологічний ун-т. Харків. 2023. С. 328 – 329. URL: <https://biotechuniv.edu.ua/wp-content/uploads/2023/11/mater-conf-20-10-23.pdf>.*

13. Білоусов Є.М. Зовнішньоторговельна діяльність (особливості доктринального та правового забезпечення). *Право та інноваційне суспільство: електрон. наук. вид. 2020. № 1 (14). С. 72 – 77. URL: <http://apir.org.ua/wp-content/uploads/2020/06/Bilousov14.pdf>*.

14. Ковбатюк Г.О. Роль міжнародної торгівлі в досягненні цілей сталого розвитку. *Збірник наукових праць Державного університету інфраструктури та технологій: Серія «Економіка і управління»*. 2021. Вип. 50. С. 115 – 121.

15. Босак І.П., Палига Є.М. Інформаційне забезпечення управління підприємством: економічний аспект. *Регіональна економіка*. 2007. №4. С. 193 – 195.

16. Лігоненко Л.О., Селезова М.В. Інформаційне забезпечення аналізу інноваційної діяльності в Україні: стан, проблеми, шляхи їх розв'язання. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. № 20. С. 414 – 417.

17. Денисенко М.П., Голубева Т.С., Колос І.В. Інформаційне забезпечення інноваційно-інвестиційної діяльності підприємства. URL: <https://dspace.nuft.edu.ua/server/api/core/bitstreams/2ecf82f6-19f9-49da-8ecf-a8aa90fe6928/content>.

18. Палагута С.С. Особливості інформаційного забезпечення управління підприємств і організацій. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. Вип. 16. С. 418 – 421.

19. Матвієнко О.В. Основи інформаційного менеджменту: навч. посіб. К.: Центр навчальної літератури. 2004. 128 с.

20. Терещенко Л.О., Матієнко-Зубенко І.І. Інформаційні системи і технології в обліку: навч. посіб. К.: КНЕУ. 2004. 187 с.

21. Кондратьєв Б.О., Єршова Н.Ю. Інформаційне забезпечення управління діяльністю підприємства: теоретичні та практичні аспекти удосконалення. *Модернізація економіки: сучасні реалії, прогнозні сценарії та перспективи розвитку* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., (м. Херсон, 28 квітня 2020 р.). Херсон. 2020. С. 418 – 419. URL: http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPIPress/48071/1/Kondratiev_Informatsiine_zabezpechennia_2020.pdf.

22. Зосімова А.В. Теоретичні аспекти формування інформаційно-аналітичного забезпечення міжнародної економічної діяльності підприємства. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2015. Вип 8. С. 398 – 401.

23. Веретін Л.С. Інформаційне забезпечення як одна із передумов удосконалення управління продуктивністю підприємства. *Ефективна економіка*. 2015. № 4. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4469>.

24. Sheil, Justin (2023). What is IT Support? URL: <https://www.electric.ai/blog/what-is-it-support>.

25. Danby, Sophie (2023). What is IT Support? Definition, Scope, Benefits, and Tools. URL: <https://blog.invgate.com/what-is-it-support>.

26. Білявський В.М., Донець А.С. Управління системою інформаційного забезпечення зовнішньоекономічної діяльності. *Соціально-компетентне управління корпораціями в умовах поведінкової економіки* : Міжнар. наук.-практ. конф., м. Луцьк. 18 лютого 2021 р. Луцьк : Волинський національний університет ім. Л. Українки, 2021. С. 393 – 395.

27. Тищик С.М. Вплив інформаційного глобалізму на інформаційне забезпечення інноваційно-інвестиційної діяльності. *Наукові праці МАУП*. 2012. Вип. 3(34). С. 218 – 224.

28. EUROPEAN COMMISSION. Annex to the Communication to the Commission. Brussels, 2023. URL: https://competition-policy.ec.europa.eu/system/files/2023-03/GBER_amendment_2023_EC_communication_annex_0.pdf.

29. Innovation support services (including advisers with a focus on innovation). European Commission. URL: <https://ec.europa.eu/eip/agriculture/en/content/innovation-support-services-including-advisors-focus-innovation.html>.

30. Ілляшенко К.В. Аналіз інформаційного забезпечення діяльності підприємства. *Збірник наукових праць ТДАТУ (економічні науки)*. 2012. Вип. № 1(17). URL: <http://elar.tsatu.edu.ua/handle/123456789/3558>.

31. Захарін С.В., Іщенко І.С. Інформаційне забезпечення інноваційної діяльності суб'єктів господарювання в умовах існуючих викликів. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління*. 2023. Вип. 7. URL: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2023-7-04-02>.

REFERENCES

1. Pro zovnishnoekonomichnu diialnist : Zakonu Ukrainy vid 16 kvitnia 1991 roku // VVR URSR (VVR). 1991. № 29. st. 377. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12#Text>.

2. Hospodarskyi Kodeks Ukrainy vid 16.01.2003. №436-IV. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/t030436?an=2506>.

3. Pravove rehuliuвання zovnishnotorhovelnoi diialnosti v umovakh realizatsii intehratsiinykh prahnen Ukrainy [Legal regulation of foreign trade activities in the conditions of realization of Ukraine's integration aspirations] : monohrafiia / za red. O.O. Ashurkova ; NAN Ukrainy, In-t ekonomiko-pravovykh doslidzhen. Chernihiv : Desna Polihraf. 2015. 392 p.

4. Petchko, Katerina (2018). Chapter 10 - Theory and Theoretical Frameworks. How to Write About Economics and Public Policy. Book. Academic Press. Pp. 181 – 206. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/B9780128130100000107>.

5. McConnell, J.E. (2001). International Trade: Geographic Aspects. International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences. Pp. 7848 – 7852. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/B0080430767025523>.

6. Allais, Maurice & Balassa, Bela & Bertrand, Trent J. (2023). International Trade. History & Theory. URL: <https://www.britannica.com/money/topic/international-trade>.

7. Chand, Smriti. (2012). The Meaning and Definition of Foreign Trade or International Trade – Explained. URL: <https://www.yourarticlelibrary.com/foreign-trade/the-meaning-and-definition-of-foreign-trade-or-international-trade-explained/5972>.

8. Catalano, Thomas J. (2023). International (Global) Trade: Definition, Benefits, Criticisms. URL: <https://www.investopedia.com/insights/what-is-international-trade/>.

9. Wild, J. J. & Han, J. C. & Wild, K. L. (2010). International business: The challenges of globalization. Upper Saddle River, NJ: Pearson Prentice Hall.

10. Asli, Tasbasi & Pinar Yeşim, Sarıca & Ahmet Hakan, Yüksel. (2020). Scale Matters: Cross-Scale Dynamics of Cross-Border Carbon Adjustments. Cross-Border Cooperation (CBC) Strategies for Sustainable Development. URL: <https://www.igi-global.com/chapter/scale-matters/248893>.

11. Mikheieva, O.H. (2003). Rol mizhnarodnoho prava u zdiisnenni mytno-taryfnogo rehuliuвання zovnishnotorhovelnoi diialnosti Ukrainy [The role of international law in the implementation of customs and tariff regulation of foreign trade activities of Ukraine]: avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. yuryd. nauk: 12.00.11. Instytut mizhnarodnykh vidnosyn Kyivskoho natsionalnogo un-tu im. Tarasa Shevchenka. K., 2003. 19 p.

12. Yatsiuk, O.V. (2023). Zovnishnotorhovelni operatsii pidpriemstva: sutnist ta osoblyvosti bukhhalterskoho obliku [Foreign trade operations of the enterprise: the essence and peculiarities of accounting]. *Aktualni problemy ta perspektyvy rozvytku Ukrainy v haluzi upravlinnia ta administruvannia: initsiatyvy molodi* : materialy V Mizhnar. nauk.-prakt. internet-konf. zdob. vshch. osvity i mol. uchenykh, 20 zhovtnia 2023 r. Derzh. biotekhnolohichniy un-t. Kharkiv. Pp. 328 – 329. URL: <https://biotechuniv.edu.ua/wp-content/uploads/2023/11/mater-conf-20-10-23.pdf>.

13. Bilousov, Ye.M. (2020). Zovnishnotorhovelna diialnist (osoblyvosti doktrynalnogo ta pravovoho zabezpechennia) [Foreign trade activity (peculiarities of doctrinal and legal support)]. *Pravo ta innovatsiine suspilstvo: elektron. nauk.* Vyp. № 1 (14). Pp. 72 – 77. URL: <http://apir.org.ua/wp-content/uploads/2020/06/Bilousov14.pdf>.

14. Kovbatiuk, H.O. (2021). Rol mizhnarodnoi torhivli v dosiahnenni tsilei staloho rozvytku [The role of international trade in achieving the goals of sustainable development]. *Zbirnyk naukovykh prats Derzhavnogo universytetu infrastruktury ta tekhnolohii: Serii «Ekonomika i upravlinnia»*. 2021. Vyp. 50. Pp. 115 – 121.

15. Bosak, I. P. & Palyha Ye.M. (2007). Informatsiine zabezpechennia upravlinnia pidpriemstvom: ekonomichniy aspekt [Information support for enterprise management: economic aspect]. *Regionalna ekonomika*. No. 4. Pp. 193 – 195.

16. Ligonenko, L.O. & Selezova, M.V. (2017). Informatsiine zabezpechennia analizu innovatsiinoi diialnosti pidpriemstv v Ukraini: stan, problemy, shliakhy ikh rozviazannia [Information support for the analysis of innovative activity in Ukraine: state, problems, and ways to solve them]. *Globalni ta natsionalni problem ekonomiky*. No. 20. Pp. 414 – 417.

17. Denysenko, M.P. & Holubieva, T.S. & Kolos, I.V. Informatsiine zabezpechennia innovatsiino-investytsiinoi diialnosti pidpriemstva [Information provision of innovative and investment activities of the enterprise]. URL: <https://dspace.nuft.edu.ua/server/api/core/bitstreams/2ecf82f6-19f9-49da-8ecf-a8aa90fe6928/content>.

18. Palahuta, S.S. (2017). Osoblyvosti informatsiinoho zabezpechennia upravlinnia pidpriemstv i orhanizatsii [Peculiarities of information support for the management of enterprises and organizations]. *Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky*. Vyp. 16. Pp. 418 – 421.

19. Matviienko, O.V. (2004). Osnovy informatsiinoho menedzhmentu [Basics of information management]: navch. posib. K.: Tsentri navchalnoi literatury. 128 p.

20. Tereshchenko, L.O. & Matiienko-Zubenko, I.I. (2004). Informatsiini systemy i tekhnologii v obliku [*Information systems and technologies in accounting*]: navch. posib. K.: KNEU. 187 p.

21. Kondratiev, B.O. & Yershova, N.Iu. (2020). Informatsiine zabezpechennia upravlinnia diialnistiu pidpriemstva: teoretychni ta praktychni aspekty udoskonalennia [Information support of enterprise management: theoretical and practical aspects of improvement.]. *Modernizatsiia ekonomiky: suchasni realii, prohnozni stsenarii ta perspektyvy rozvytku* : materialy Mizhnar. nauk.-prakt. konf., (m. Kherson, 28 kvitnia 2020 r.). Kherson. Pp. 418 – 419. URL: http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPIPress/48071/1/Kondratiev_Informatsiine_zabezpechennia_2020.pdf.

22. Zosimova, A.V. (2015). Teoretychni aspekty formuvannia informatsiino-analitychnoho zabezpechennia mizhnarodnoi ekonomichnoi diialnosti pidpriemstva [Theoretical aspects of formation of information and analytical support for international economic activity of an enterprise]. *Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky*. Vyp 8. Pp. 398 – 401.

23. Veretin, L.S. (2015). Informatsiine zabezpechennia yak odna iz peredumov udoskonalennia upravlinnia produktyvnistiu pidpriemstva [Information support as a prerequisite for improving enterprise productivity management]. *Efektivna ekonomika*. No 4. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4469>.

24. Sheil, Justin (2023). What is IT Support? URL: <https://www.electric.ai/blog/what-is-it-support>.

25. Danby, Sophie (2023). What is IT Support? Definition, Scope, Benefits, and Tools. URL: <https://blog.invgate.com/what-is-it-support>.

26. Biliavskiyi, V.M. & Donets, A.S. (2021). Upravlinnia systemoiu informatsiinoho zabezpechennia zovnishnoekonomichnoi diialnosti [Management of the information support system for foreign economic activity]. *Sotsialno-kompetentne upravlinnia korporatsiinykh v umovakh povedinkovoï ekonomiky* : mizhnar. nauk.-prakt. konf., m. Lutsk. 18 liutoho, 2021. Lutsk : Volynskiyi natsionalnyi universytet im. L. Ukrainky. Pp. 393 – 395.

27. Tyshchuk, S.M. (2012). Vplyv informatsiinoho hlobalizmu na informatsiine zabezpechennia innovatsiino-investytsiinoi diialnosti [The impact of information globalism on the information support of innovation and investment activities]. *Naukovi pratsi MAUP*. Vyp. 3(34). Pp. 218 – 224.

28. EUROPEAN COMMISSION. Annex to the Communication to the Commission. Brussels (2023). URL: https://competition-policy.ec.europa.eu/system/files/2023-03/GBER_amendment_2023_EC_communication_annex_0.pdf.

29. Innovation support services (including advisers with a focus on innovation). European Commission. URL: <https://ec.europa.eu/eip/agriculture/en/content/innovation-support-services-including-advisors-focus-innovation.html>.

30. Illiashenko, K.V. (2012). Analiz informatsiinoho zabezpechennia diialnosti pidpriemstva [Analysis of information support of enterprise activities]. *Zbirnyk naukovykh prats TDATU (ekonomichni nauky)*. Vyp. 1(17). URL: <http://elar.tsatu.edu.ua/handle/123456789/3558>.

31. Zakharin, S.V. & Ishchenko, I.S. (2023). Informatsiine zabezpechennia innovatsiinoi diialnosti subiektiv hospodariuvannia v umovakh isnuichykh vyklykiv [Information support of innovation activities of business entities in the context of existing challenges]. *Problemy suchasnykh transformatsii. Seriia: ekonomika ta upravlinnia*. Vyp. 7. URL: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2023-7-04-02>.

СТАТТЯ НАДІЙШЛА ДО РЕДАКЦІЇ 08.03.2024